

ŁUKASZ NIEWCZAS

ORCID: 0000-0002-8585-2928

POEZJA I FILOZOFIA. O ZASŁUGACH PROFESORA WŁADYSŁAWA STRÓŻEWSKIEGO DLA BADAŃ NAD NORWIDEM¹

Profesor dr hab. Władysław Stróżewski, tegoroczny laureat medalu „Za zasługi w upowszechnianiu twórczości Cypriana Norwida” to przede wszystkim filozof, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli tej dyscypliny w powojennej Polsce. Urodził się 8 czerwca 1933 roku w Krotoszynie niedaleko Ostrowa Wielkopolskiego. W rodzinnej miejscowości uczęszczał do szkoły podstawowej, a następnie do Gimnazjum im. Hugona Kołłątaja, z którego z przyczyn politycznych usunięty został w 1948 roku. Naukę licealną kontynuował w Koźminie Wielkopolskim, w którym w 1951 roku zdał maturę.

Swój życiorys naukowy Profesor Stróżewski złączył z dwiema uczelniami. Najpierw, po pewnych perturbacjach związanych z nietrafnym wyborem dalszej drogi po maturze, Stróżewski zaczął studia filozoficzne w jedynym miejscu, w którym można było w ciemnych latach stalinowskich uprawiać naukę w sposób wolny – na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Magisterium uzyskał w 1956 roku na podstawie pracy *Filozofia bytu w „De divinis nominibus” Pseudo-Dionizego Areopagity* napisanej pod kierunkiem prof. Stefana Świeżawskiego. Bardzo szybko, bo już po dwóch latach, uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy *Podstawy teorii piękna transcendentalnego*, napisanej pod kierunkiem o. prof. Mieczysława Krąpca. Jeszcze przed obroną doktoratu, w roku 1957, rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Katedrze Historii Filozofii, kierowanej przez prof. Izydorę Dąmbską. W roku 1968 odbyło się jego kolokwium habili-

¹ Tekst laudacji wygłoszonej w Krakowie, 11 czerwca 2022 roku, podczas wręczenia, przyznanego prof. Władysławowi Stróżewskiemu przez Fundację Norwidowską, Medalu Norwidowskiego.

tacyjnej w oparciu o rozprawę *Z historii problematyki negacji*. Stanowisko profesora nadzwyczajnego uzyskał Władysław Stróżewski w 1984 roku, a w roku 1992 – profesora zwyczajnego. Mimo ścisłego związania swojego życia naukowego z krakowską uczelnią, do końca lat 70. prowadził także (z przerwami) wykłady z estetyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Dorobek naukowy Profesora może oneśmielać. Składa się nań 10 książek, z których wymienimy choćby tak ważne dla powojennej filozofii dzieła jak *Istnienie i wartość* (1981), *Dialektyka twórczości* (1983), *W kręgu wartości* (1992), *Wykłady o Platonie* (1993), *Wartość i sens* (1994) czy *Ontologia* (2004) oraz ponad 200 artykułów. Działalność filozoficzna Laureata obejmuje szeroki obszar zagadnień z zakresu aksjologii, metafizyki, estetyki, antropologii oraz historii filozofii.

Profesor Stróżewski jest laureatem wielu nagród i odznaczeń, m.in. nagrody indywidualnej II stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1982 i 1984); nagrody I Wydziału Nauk Społecznych PAN (1982), nagrody Prezesa Rady Ministrów (2003), nagrody Fundacji Alfreda Jurzykowskiego (1992), nagrody im. Jana Długosza. Odznaczony został Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Pośród tych wielu zasłużonych nagród i odznaczeń w dniu dzisiejszym mamy zaszczyt uczcić ten profil działalności Profesora Stróżewskiego, który – choć wszakże przez wielu bardzo doceniany – nie doczekał się dotąd oddzielnego uhonorowania. Mam tu na myśli zasługi Profesora dla upowszechniania dzieła i myśli Cypriana Norwida.

Bez większego ryzyka można chyba stwierdzić, że Norwid był dla Profesora jednym z najważniejszych patronów intelektualnych i duchowych. W książce *Miłość i nicość* (jest to wywiad-rzeka, jaki z Laureatem przeprowadziła Anna Kostrzewska-Bednarkiewicz) padają słowa: „Jeśli byłem uformowany pod czyimś wpływem, to z pewnością Norwida. Ze wszystkich romantyków właśnie on jest mi najbliższy”². Dzieło poety, zarówno spuścizna poetycka, jak i dyskursywna, miała więc duży wpływ na duchową formację Władysława Stróżewskiego. Warto zapytać, co przesądziło o tym zbliżeniu.

Z jednej strony zdecydował o tym bez wątpienia refleksyjny wymiar twórczości Norwida, nazywanego wszakże od dawna poetą myśli. W przywołanym wyżej wywiadzie, komentując opinię Josifa Brodskiego o autorze *Vade-mecum* jako „największym metafizyku w europejskiej poezji ostatnich dwustu lat” Profesor Stróżewski dopowiada: „Norwidowi się to należy [...] Jest na pewno najgłębszym z poetów, których mieliśmy. Można mówić o wielkości Mickiewicza i Słowackie-

² *Miłość i nicość. Z Władysławem Stróżewskim rozmawia Anna Kostrzewska-Bednarkiewicz*, Kraków 2017, s. 112.

go, ale tej głębi myśli, co u Norwida, nie znajdziemy ani w *Księgach pielgrzymstwa*, ani w *Wykładach paryskich*, ani nawet w *Genesis z ducha*³.

Ten intelektualny charakter twórczości Norwida wyrasta z właściwego poecie imperatywu dociekania prawdy. Rzecz zwykła w przypadku filozofa, nie tak znów oczywista, gdy mówimy o artyście. Nawet bowiem jeśli zgodzić się, że wielkie dzieła literatury odsłaniają jakąś istotną prawdę o rzeczywistości, to nie zawsze (może nawet – nie często) intencję taką odnajdziemy u samego fundamentu aktu twórczego. Tymczasem potrzeba prawdy jako imperatyw etyczny, który winien ukierunkowywać wszelkie ludzkie działania, zbliża naszego Laureata do Norwida. W zakończeniu studium o filozofii człowieka w *Vade-mecum* Stróżewski stwierdza: „Postulat prawdy, głód prawdy i jego zaspokajanie zdaje się ideą kierowniczą cyklu *Vade-mecum*, jeśli nie całej twórczości Norwida. Próbowaliśmy „pójść za nim” na tej jednej ścieżce, która wiąże się z tajemnicą człowieka. I znajdowaliśmy coraz to głębsze prawdy, jakie się na tej drodze odsłaniały”⁴.

I w końcu trzeci czynnik, który sprawił, że Norwid stał się chyba najbliższym Laureatowi artystą: przeświadczenie o aktualności, czy może lepiej ponadczasowości poezji i myśli autora *Promethidiona*. We wspomnianym wyżej studium o Norwidowskiej antropologii znajdziemy słowa mówiące o tym wprost: „Jednego możemy być jednak pewni: że to, co zdołaliśmy wyczytać w jego tekstach, nie jest jedynie historycznym zabytkiem, lecz okazuje się prawdą nieprzemijającą, uniwersalną. Prawdą na dziś i na jutro”⁵. Norwid jest więc dla Laureata artystą, którego głos okazuje się ważny w naszym *hic et nunc*, prowokuje do dialogu a zarazem wskazuje kierunek, w którym nasze myślenie o świecie winno podążać.

Opisywana wyżej bliskość duchowa i intelektualna zaowocowała dorobkiem norwidowskim Profesora, na który składają się studia: *Doskonale-wypełnienie. O „Fortepianie Szopena” Cypriana Norwida*, wydrukowane pierwotnie w „Pamiętniku Literackim” (1979, z. 4)⁶, a następnie przedrukowane w książce *Istnienie i wartość* (1981), przywoływane już wcześniej studium *Filozofia człowieka w „Vade-mecum” Cypriana Norwida* („Studia Norwidiana” 17-18), komparatystyczny artykuł *Chopin i Norwid*, który ukazał się na łamach „Rocznika Chopinowskiego” (1987, z. 19)⁷, szkic *Narodowe i uniwersalne – wychodząc od Nor-*

³ Tamże, s. 139.

⁴ W. STRÓŻEWSKI, *Filozofia człowieka w „Vade-mecum” Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 17-18: 1999-2000, s. 18.

⁵ Tamże, s. 18.

⁶ W. STRÓŻEWSKI, *Doskonale-wypełnienie. O „Fortepianie Szopena” Cypriana Norwida*, „Pamiętnik Literacki” 1979, z. 4, s. 43-72.

⁷ W. STRÓŻEWSKI, *Chopin i Norwid*, „Rocznik Chopinowski” 1987, z. 19, s. 49-60.

wida („Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, z. 65, 2013)⁸ oraz tekst z pogranicza korespondencji sztuk i filozofii *Norwid – Platon – Chopin*, pomieszczony w tomie *Norwid – interpretacje*, wydanym w zeszłym roku dla uczczenia 200 rocznicy urodzin poety⁹. Bardzo cennym wkładem Laureata w badania nad Norwidem jest także opracowana przez niego i poprzedzona obszernym wstępem antologia tekstów Norwida *O muzyce* (Kraków 1997)¹⁰.

Dorobek ten, widziany przez pryzmat ilościowy, przedstawia się, z racji uprawianej profesji, skromniej niż dokonania filozoficzne Laureata. Liczby nie oddają tu jednak naturalnie istoty rzeczy. Istotą wydaje się natomiast wyjątkowość duchowego spotkania wielkiego artysty i wybitnego filozofa, jak również wyjątkowość jego poznawczych efektów, na które składają się wymienione wyżej *stricte* Norwidowskie prace Laureata, ale przecież nie tylko one. Działalność Profesora Stróżewskiego stawia go bowiem w rzędzie tych wybitnych przedstawicieli współczesnej filozofii, jak Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer czy Paul Ricoeur, którym nieobce było filozofowanie na kanwie wielkich tekstów poetyckich, gdyż pojmowali oni rolę literatury jako materii mogącej przybliżyć nas do odpowiedzi na fundamentalne pytania, które filozofia może postawić: pytania o prawdę, piękno, dobro, sens bytu. Czytając Stróżewskiego rozważania o istocie człowieczeństwa, rozumieniu piękna, filozofii twórczości, powołaniu do odkrywania prawdy - odkrywamy w nich liczne ślady inspiracji norwidowskich i przeświadczeni jesteśmy, że mimo ich niezaprzeczalnie oryginalnego charakteru, na kryształizację tych poglądów wpłynęła także medytacja nad poezją i myślą Norwida. Z drugiej strony, w osobie wybitnego filozofa znajduje Norwid komentatora, który bardziej niż ktokolwiek inny okazuje się powołany, by uświadamiać i wydobywać z jego poezji głębię jej filozoficznej treści, docierać do owych prawd uniwersalnych, prawd „na dziś i na jutro”.

BIBLIOGRAFIA

- Miłość i nicość. Z Władysławem Stróżewskim rozmawia Anna Kostrzevska-Bednarkiewicz*, Kraków 2017.
 NORWID C., *O muzyce*, oprac. W. Stróżewski, Kraków 1997.

⁸ W. STRÓŻEWSKI, *Narodowe i uniwersalne – wychodząc od Norwida*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej” 2013, z. 65, s. 397-404.

⁹ W. STRÓŻEWSKI, *Norwid – Platon – Chopin*, w: *Norwid – interpretacje*, red. T. Korpysz, Warszawa 2021.

¹⁰ C. NORWID, *O muzyce*, oprac. W. Stróżewski, Kraków 1997.

- STRÓŻEWSKI W., *Doskonale-wypełnienie. O „Fortepianie Szopena” Cypriana Norwida*, „Pamiętnik Literacki” 1979, z. 4, s. 43-72.
- STRÓŻEWSKI W., *Chopin i Norwid*, „Rocznik Chopinowski” 1987, z. 19, s. 49-60.
- STRÓŻEWSKI W., *Filozofia człowieka w „Vade-mecum” Cypriana Norwida*, „Studia Norwidiana” 17-18: 1999-2000, s. 3-19.
- STRÓŻEWSKI W., *Narodowe i uniwersalne – wychodząc od Norwida*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej” 2013, z. 65, s. 397-404.
- STRÓŻEWSKI W., *Norwid – Platon – Chopin*, w: *Norwid – interpretacje*, red. T. Korpysz, Warszawa 2021.

POEZJA I FILOZOFIA. O ZASŁUGACH PROFESORA WŁADYSŁAWA STRÓŻEWSKIEGO DLA BADAŃ NAD NORWIDEM

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest norwidologicznym dokonaniom wybitnego filozofa Władysława Stróżewskiego. Autor artykułu zwraca uwagę na specyfikę filozoficznego podejścia do poetyckich utworów Norwida. Podkreśla elementy zbliżające myśl Stróżewskiego do twórczości Norwida na polu epistemologii i aksjologii, z których najważniejszym wydaje się wspólne obydwu rozumienie prawdy oraz dążenia do niej jako podstawowego imperatywu ludzkiego działania.

Słowa kluczowe: Władysław Stróżewski; Cyprian Norwid; filozofia; poezja; prawda; epistemologia; aksjologia.

POETRY AND PHILOSOPHY. ON PROFESSOR WŁADYSŁAW STRÓŻEWSKI'S CONTRIBUTION TO NORWID STUDIES

Summary

The article is devoted to Norwid studies of the outstanding philosopher Władysław Stróżewski. The author draws attention to the specificity of philosophical approach to Norwid's poetic works. He emphasizes the elements that bring Stróżawski's work closer to Norwid's work in the field of epistemology and axiology.

Key words: Władysław Stróżewski; Cyprian Norwid; philosophy; poetry; epistemology; axiology.

ŁUKASZ NIEWCZAS – dr, adiunkt w Ośrodku Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL. Autor książki poświęconej metaforze Norwida (*Niewidoczna metafora. Strategie mówienia przenośnego w poezji Norwida*, Lublin 2013); redaktor i współredaktor monografii zbiorowych (*Norwid wobec historii*, Lublin 2014; *Norwid: listy, listy...*, Lublin 2017, „*Pod latyńskich żagli cieniem...*”. *Italia Norwida*, Lublin 2019). Artykuły publikował m.in. w „*Studia Norwidiana*”, „*Ruchu Literackim*”, „*Ethosie*”, „*Colloquia Litteraria*”, „*Sarmatian Review*”.